

ПОРУШЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Кобко Є. В.

У статті проаналізовано порушення політичних прав та свобод як загрозу національній безпеці України. Зростаюча увага до питань прав людини, демократії та національної безпеки в сучасному світі ставить перед Україною виклик із забезпеченням дотримання політичних прав і свобод своїх громадян. Дослідження висвітлює зв'язок між демократичними інститутами, політичними правами та стабільністю країни.

Автором досліджено вплив порушень політичних прав та свобод на стабільність країни, а також їх можливі наслідки для національної безпеки України. Особлива увага приділена зростанню загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, пов'язаних із обмеженням політичних прав, репресіями опозиції, цензурою ЗМІ та іншими проявами недемократичного режиму. В статті висвітлено причини порушення таких прав та свобод, негативні наслідки, що спричиняються внаслідок існування такого феномену, а також досліджено питання спотворення реалізації інституту прав людини на тимчасово окупованих територіях. Проілюстровано загострення проблем в сфері політичних прав, а також відмінності у реалізації цих прав на окупованій території в порівнянні з територією контролюваною законними владами. Стаття аналізує основні аспекти порушення політичних прав на окупованих територіях, включаючи обмеження свободи слова, зборів та об'єднання, дискримінацію національних меншин та репресивні заходи проти опозиційних груп. Розглядаються також вплив зовнішньої державної агресії та маніпуляції політичним процесом на окупованій території, що призводить до підриву демократичних інститутів та легітимності влади.

В результаті дослідження висновок робиться про те, що порушення політичних прав та свобод не лише підривають довіру громадян до державних інституцій, але й можуть призвести до загострення конфліктів, дестабілізації суспільства та загрози національній безпеці. Автор робить акцент на важливості побудови ефективної системи захисту прав людини, сприянні розвитку демократії і впровадженні реформ, спрямованих на зміцнення правової дер-

жави та забезпечення гармонійного функціонування суспільства. Запропоновані рекомендації мають на меті посилення ролі громадянського суспільства, розвитку медіа-вільності, а також забезпечення незалежності та розбудови правової держави.

Ключові слова: політичні прав, безпека, національна безпека, загроза національній безпеці, права людини, свободи людини, національні інтереси, громадянське суспільство, суспільна стабільність, правова держава, система забезпечення національної безпеки, механізми забезпечення національної безпеки.

Kobko Ye. V. Violation of political rights and freedoms as a threat to national security of Ukraine

The article analyzes the violation of political rights and freedoms as a threat to Ukraine's national security. The growing attention to human rights, democracy and national security in the modern world poses a challenge to Ukraine in ensuring the observance of political rights and freedoms of its citizens. The study highlights the relationship between democratic institutions, political rights and the stability of the country.

The author analyzes the impact of violations of political rights and freedoms on the stability of the country, as well as their possible consequences for the national security of Ukraine. Particular attention is paid to the growth of internal and external threats related to the restriction of political rights, repression of the opposition, censorship of the media and other manifestations of an undemocratic regime. The article highlights the reasons for the violation of such rights and freedoms, the negative consequences resulting from the existence of this phenomenon, and also examines the issue of distortion of the implementation of the human rights institution in the temporarily occupied territories. The author illustrates the aggravation of problems in the field of political rights, as well as the differences in the realization of these rights in the occupied territory compared to the territory controlled by the legitimate authorities. The article analyzes the main aspects of violations of political rights in the occupied territories, including restrictions on freedom of speech, assembly and association, discrimination against national minorities and repressive measures against opposition groups. It also examines the impact of external state aggression and manipulation of the political process in

the occupied territories, which undermines democratic institutions and the legitimacy of the authorities.

The study concludes that violations of political rights and freedoms not only undermine public confidence in state institutions, but can also lead to aggravation of conflicts, destabilization of society and threats to national security. The author emphasizes the importance of building an effective system of human rights protection, promoting democracy and implementing reforms aimed at strengthening the rule of law and ensuring the harmonious functioning of society. The proposed recommendations are aimed at strengthening the role of civil society, developing media freedom, as well as ensuring independence and building the rule of law.

Keywords: *political rights, security, national security, threat to national security, human rights, human freedoms, national interests, civil society, social stability, rule of law, system of national security, mechanisms of national security.*

Аналіз досліджень. Наукова спільнота України виявила значний інтерес до досліджень, пов'язаних із сферою порушення політичних прав та свобод, особливо з погляду їх впливу на національну безпеку. Ряд науковців, серед яких О.В. Шмоткін, О.О. Іляшко, М.В. Корнієнко, О.В. Кузьменко, Н.В. Камінська, А.М. Колодій, О.В. Горун, Д.В. Часник, В.О. Антонов та інші, привернули увагу до цієї актуальної проблеми та здійснили значний прогрес у її дослідженні та аналізі. Основний фокус досліджень спрямований на розкриття різних аспектів проблеми. Вчені звертають увагу на характеристики порушень політичних прав та свобод, а також розкривають методи їх застосування. Дослідження також охоплюють мотивації зацікавлених сторін у здійсненні таких порушень. Загалом, наукові дослідження з цієї теми грають важливу роль у свідомому розумінні проблеми порушення політичних прав та свобод як загрози національній безпеці України, сприяють розробці ефективних заходів її протидії та сприяють розвитку стабільного та демократичного суспільства.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є проблема порушення політичних прав і свобод громадян та їх вплив на національну безпеку України. Дослідження спрямоване на вивчення різних аспектів цієї проблематики, виявлення механізмів та причин, що стоять за такими порушеннями, а також на усунення наслідків цих дій.

Постановка завдання. У сучасному світі, де глобалізація та технологічний прогрес впливають на розвиток країн та взаємодію між ними, Україна знаходиться під великим тиском зовнішніх

і внутрішніх факторів, що ставить під загрозу національну безпеку країни. Порушення політичних прав та свобод відіграють значущу роль у цій загрозі, оскільки вони можуть призвести до послаблення демократичних інститутів, неповноцінності інституту прав людини та загострення політичних конфліктів.

Внутрішні конфлікти, викликані порушенням політичних прав та свобод, можуть подальше заглибити роздрібненість суспільства, виникнення соціальних розколів та національних протиріч. Це створює несприятливе підґрунтя для сприяння зовнішніх втручань та маніпуляцій у внутрішніх справах України, загрожуючи національній єдності та безпеці. З урахуванням цих викликів, дослідження проблеми порушення політичних прав та свобод як загроза національній безпеці України має велике значення для розуміння та здійснення заходів щодо захисту національних інтересів, демократичних цінностей та стабільності в Україні. Це дозволить сформулювати ефективні стратегії, спрямовані на забезпечення національної безпеки, зміцнення демократії, правової держави та розвитку громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Права та свободи людини є невід'ємними атрибутами гідності і особистості кожного індивіда, а також фундаментальними засадами демократичного суспільства. Визнання, захист та охорона політичних прав і свобод в Україні є пріоритетним завданням держави та ключовим фактором забезпечення гармонійного розвитку суспільства.

Забезпечення політичних прав та свобод є важливими аспектами демократичної системи та правової держави. Вони становлять основу громадянського суспільства, де громадяни мають право виражати свої думки, об'єднуватись в організації, участь у прийнятті рішень та перевіряти діяльність державних органів. Проте, порушення політичних прав та свобод може призвести до підриву демократії, зміни правового ладу та, що в своїй сукупності становить серйозну загрозу національній безпеці та постає своєрідним викликом, який потребує прискіпливої уваги як з боку Законодавця, так і наукової спільноти.

Політичні права та свободи як понятійна та системна видова категорія завжди була в центрі уваги багатьох науковців. Всі вони ставили перед собою різні завдання в ході своїх науково-правових досліджень, проте кожен погоджувався з тим, що політичні права та свободи є «невід'ємними» та слугують своєрідним фундаментом правової, демократичної та суспільної держави.

Шмоткін О.В. наголошує на тому, що пріоритет прав і свобод людини перед державою становить одну з найзначніших цінностей, яка характеризує всі цивілізовані держави світу. В контексті національної безпеки, цей пріоритет впливає на всю структуру взаємозв'язків між компонентами національної безпеки, зокрема на діяльність органів, що забезпечують безпеку держави. Гарантування пріоритетного ставлення до прав та свобод особи серед інших об'єктів національної безпеки, зазначає О.В. Шмоткін, досягається завдяки створенню нормативно-правових актів, які безпосередньо закріплюють пріоритетне ставлення до прав і свобод особи в суспільних відносинах, визнаючи його як головний принцип, що існує у суспільстві та державі [1, с. 118].

Політичні права та свободи закріплюються та розкриваються в Конституції України, яка виступаючи основним фундаментальним законом, одночасно проголошує такі права та свободи, встановлює гарантії їх забезпечення та реалізації, а також створює перед державою низку обов'язків щодо їх утвердження, забезпечення, захисту та охорони. Відповідно до Конституції України, до "політичних" варто віднести такі права та свободи як право на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань (стаття 34); право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (стаття 36-37); право на участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (стаття 38); право збиратися мирно без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації (стаття 39); право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися (стаття 40) та ін. [2].

Якщо узагальнити наведені положення та звести їх до однієї концепції, варто зазначити слова Л. Гураль, про те, що політичні права та свободи, які є невід'ємними та невідчужуваними, представляють собою важливість участі людини в державному та громадському житті, її здатність впливати на діяльність різноманітних державних органів та інших об'єднань громадян політичного спрямування [3, с. 125].

Відтак, визначені законом межі політичних прав і свобод є важливим елементом у забезпеченні гармонії та балансу між інтересами окремої особи і суспільства в цілому. Ці права гарантують громадянам можливість брати активну участь у формуванні політичних рішень, прийнятті

законів, а також вираженні своїх поглядів та думок щодо важливих питань. Недоторканість та гарантія політичних прав і свобод є показником зрілості та демократичної стійкості країни. Розвинена система захисту цих прав допомагає забезпечити взаємовідносини між громадянами та органами влади на принципах взаємоповаги та довіри.

На превеликий жаль, порушення політичних прав та свобод є не гіпотетичною проблемою, яка потребує наукового дослідження з метою протистояння потенційному виклику, а доволі сумним феноменом з науково-правової точки зору. Переважно, таке порушення має місце в сфері виборчих прав і свобод громадян України.

Наталія Кононенко, досліджуючи політичні права та свободи громадян України в їх історичному вимірі в період з 1996 по 2013 наголосила на цілому комплексі причин та фактичних проявів такого порушення, серед яких можна виокремити: спроба легітимізувати політичну еліту за рахунок фальсифікації виборчих голосів; незбалансованість у представленні різних політичних сил в телевізійному полі, зокрема на користь "партії влади"; наявність законодавчих актів, які легалізують технології, що сприяють створенню умов для різноманітних зловживань та маніпуляцій з виборчими процедурами; зловживання адмінресурсом з метою впливу на результати виборів, та ін [4, с. 160-162].

Наведені вище тези дозволяють прийти до висновку, що порушення політичних прав і свобод громадян відбувається, переважно, у зв'язку із зацікавленістю певної політичної еліти у результатах виборів, що змушує підкупати виборців, фальсифікувати голоси та використовувати правові колізії нормативної бази - регулятора виборчого процесу. В результаті таких порушень відбувається спотворення картини розподілу голосів, і як результат до влади допускається не політичні кандидати-переможці, що відображає дійсну волю населення України, а певна політична еліта.

Зовсім іншу картину має порушення політичних прав і свобод на тимчасово окупованих територіях. Це зумовлюється спробою держави-окупанта встановити свій порядок та свій політичний режим шляхом контролювання засобів масової інформації, цензурування новин та критичної думки, а також переслідування журналістів, які намагаються розкрити правдиву картину подій.

Відповідно до щорічного звіту «Свобода у світі 2020», російська влада на території окупованого Криму серйозно обмежила політичні права та свободи громадян, призвела до придушення

опозиційної політичної діяльності та переслідує будь-які вияви інакодумства [5].

Іляшко О.О., доповнює, що окупаційна російська влада активно прагне не тільки обмежити політичні права та свободи, а й еродувати національну ідентичність корінних народів Криму, зокрема кримсько-татарського народу та самих українців. Прийоми та дії окупантів спрямовані на знищення ознак національної самосвідомості, мови, культури та традицій, що становлять основу національної ідентичності народів Криму [6, с. 24-25].

Ситуація на інших тимчасово окупованих територіях, таких як Донецька та Луганська області має аналогічний прояв порушення політичних прав та свобод українців та їх утиску з боку окупаційної влади. У доповіді щодо ситуації з правами людини в Україні Організації об'єднаних націй з прав людини зазначається, що на окупованих територіях, що перебувають під контролем так званих «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки», значно обмежено простір для свободи вираження поглядів та роботи засобів масової інформації [7, с. 25].

Таким чином, ці порушення політичних прав стимулюють дестабілізацію регіону та зростання конфлікту. Використання таких методів окупантами має за мету підірвати національну ідентичність та зв'язок населення з Україною, що становить загрозу для нашої національної безпеки.

Варто зазначити, що сьогодні демонструє різні прояви як реалізації, так і обмеження прав і свобод людини та громадянина. Сучасні умови, такі як збройна агресія Російської Федерації та воєнний стан, що діє на території України, здійснюють інший вплив на політичні права та свободи, та як наслідок на національну безпеку в цілому.

Як слушно зазначає Часник Д.В., при введенні воєнного стану передбачається обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Важливо підкреслити, що йдеться саме про обмеження, а не про можливість порушення чи відсутність відповідальності за їх порушення. При цьому таке обмеження матиме правову підставу у факті введення воєнного стану [8, с. 65].

Відтак, дійсно, згідно Законодавства України, під час воєнного стану можливі обмеження прав і свобод людини, якщо це прямо передбачено Законом. Особливо це стосується саме політичних прав і свобод, оскільки в таких умовах проведення виборів є неможливим, а отже і право обиратися та бути обраним не може бути реалізованим. Право

збиратися мирно на мітинги, походи та демонстрації також підлягає обмеженню, оскільки колективне зібрання людей, їх скупчення в одному місці становить суттєву загрозу національній безпеці, яка і так протипостає багаточисельним викликам в умовах воєнного стану.

Таким чином, воєнний стан вносить корективи в реалізацію в тому числі, але не виключно політичних прав і свобод людей, оскільки за таких умов ставить у пріоритет національну безпеку над правами людини.

Якщо досліджувати вплив порушення політичних прав та свобод як загрозу національній безпеці України, варто зазначити, що неповага до прав громадян, обмеження свободи слова та виразу думок, переслідування опозиційних груп, корупція та недостатність демократичних інститутів можуть призвести до наростання соціальних конфліктів та зниження довіри до державних органів. Внутрішня напруга - це прямий оппонент стабільності, відтак невдоволеність населення владою та її державними структурами, несе ризик терористичних дій та екстремізму.

Порушення політичних прав та свобод на тимчасово окупованих територіях впливає на національну безпеку з іншого боку. Порушення цих прав створює нестабільність, підтримує конфлікт, сприяє гуманітарній кризі та загрозі миру. Зменшення гуманітарних стандартів, обмеження доступу до основних потреб та загострення внутрішніх конфліктів ставлять під загрозу безпеку країни. Варто пам'ятати і про те, що дестабілізація будь-якої території - це пряма можливість для втручання третіх осіб та зовнішніх акторів, які керуючись власними інтересами будуть ігнорувати потреби України як держави та її стратегічні цілі в контексті збереження та відновлення національної безпеки.

Висновки. Порушення політичних прав та свобод на території держави, зокрема на тимчасово окупованих територіях, має серйозні наслідки для національної безпеки. Зазначений аналіз і дослідження підтверджують, що інтенсифікація таких порушень створює загрозу для стабільності, суспільної гармонії та суверенітету України.

Наукові докази вказують на те, що зловживання та ігнорування політичних прав та свобод громадян обмежують можливість участі громадян у прийнятті рішень, демократичному процесі та громадському житті. Це може призвести до збільшення соціально-політичної напруги, масових протестів та дезінтеграції суспільства, що загрожує національній єдності та безпеці.

Дослідження також підкреслюють, що порушення політичних прав громадян на тимчасово окупованих територіях сприяє дестабілізації регіону і збільшує ризик збройних конфліктів. Зовнішні актори можуть використовувати таку нестабільність для втручання військ та впливу на ситуацію на окупованих територіях.

Серйозним викликом є також загроза тероризму, яка може наростати на фоні таких порушень. Відсутність правового захисту і збільшений ступінь нестабільності на окупованих територіях створюють сприятливі умови для радикалізації і формування терористичних груп, які можуть здійснювати теракти на території України та навіть за її межами.

Враховуючи високий ризик, що створюють порушення політичних прав та свобод для національної безпеки, важливим стає підтримка демократичних інститутів, правовий захист прав людини та громадянське суспільство. Такі заходи сприятимуть збереженню стабільності, утриманню розвитку тероризму та запобіганню конфліктам, спричиненим порушенням політичних прав і свобод.

Література

1. Шмоткін О.В. Права особи як об'єкт національної безпеки України. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2017. Том 200. С. 115-120 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK &P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=NaUKMAun_2017_200_24
2. Конституція України. *Верховна Рада України*; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Гураль Л. Політичні права людини і громадянина в сучасній Україні. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2016. Вип. 10. С. 125-130. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK &P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vpu_Polit_2016_10_22
4. Кононенко Н. Політичні права і свободи в сучасній Україні: проблеми політичної практики. *Наукові записки*. Випуск 6 (68) С. 145-167. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kononenko_politychni.pdf
5. Щорічний звіт неурядової організації Freedom House «Свобода у світі 2020». URL: https://freedomhouse.org/uk/country/ukraine/freedom-world/2020?fbclid=IwAR3pE-1kcMISZ5hDRBhcNaMXh6nIlhy_8D8ALP6Azp9Uk8HICjKnnEY9Y9E
6. Іляшко О.О. Порушення громадянських і політичних прав та свобод людини на тимчасово окупованих територіях України та способи їх захисту. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 29 (68) № 4. 2018. С. 19-27 URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/4_2018/6.pdf
7. Report on the human rights situation in Ukraine 16 November 2018 to 15 February 2019. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. p. 36 URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16Nov2018-15Feb2019.pdf>
8. Часник Д.В. Забезпечення прав людини у сфері національної безпеки в умовах протистояння військової агресії Російської Федерації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. Випуск 34/2022. С. 61-67 URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7105142>

Кобко Є. В.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління
та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ*